

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ СПОРТИВНОГО ВІДБОРУ ЦЕНТРАЛЬНОГО НАПАДНИКА У СУЧАСНОМУ ФУТБОЛІ

Дулібський А. В.

кандидат наук з фізичного виховання і спорту,

доцент кафедри футболу

Львівський державний університет фізичної культури

імені Івана Боберського

вул. Костюшка, 11, Львів, Україна

orcid.org/0000-0001-6652-8391

dulibskyy_andriy@ukr.net

Ключові слова: футбол,
спортивний відбір,
центральний нападник.

Актуальність аналізу та вивчення змагальної діяльності на основі використання методів спортивного відбору центральних нападників у сучасному футболі зумовили вибір теми та структуру підготовчих дій, написання і оформлення даної науково-практичної роботи.

Найвагомішими теоретичними і практичними результатами, що характеризують наукову новизну роботи й особистий внесок автора, є:

1) вперше в системі підготовки футболістів різних амплуа цілеспрямовано використано методи спортивного відбору центральних нападників у навчально-тренувальному процесі та змагальній діяльності команд з футболу;

2) набули подальшого розвитку:

– теоретичні засади дослідження використання методів спортивного відбору центральних нападників в частині виокремлення суперечностей між стандартизацією та диференціацією методики застосування засобів гри центральних нападників у сучасному футболі;

– пріоритетні напрями спортивного відбору гравців, які на футбольному полі виконують функції центрального нападника;

3) доповнено методологічні підходи до аналізу даних про особливості спортивного відбору центральних нападників у сучасному футболі;

4) удосконалено основні модельні характеристики спортивного відбору центральних нападників у сучасному футболі.

Практичне значення роботи зумовлене розробленими в роботі теоретичними підходами, висновками й рекомендаціями, які поглиблюють розуміння сутності та особливостей застосування методів спортивного відбору центральних нападників, а також можливістю застосування методики вдосконалення змагальної діяльності на основі використання методів спортивного відбору центральних нападників у сучасному футболі.

Практичні рекомендації впроваджено у процес спеціалізованого навчання та спортивної підготовки юнацьких команд Академії футболу «Карпати» (Львів), Львівського фахового коледжу фізичної культури, СДЮШОР «Карпати» (Львів), ДЮСШ «Карпати» (Львів), ДЮСШ футбольного клубу «Львів», які брали участь у міських і обласних змаганнях та у першості України з футболу серед юнацьких команд, а також висококваліфікованих футбольних команд України, та у навчальний процес студентів III–IV курсів у лекційному матеріалі з дисципліни «Теорія і методика обраного виду спорту і Спортивно-педагогічне вдосконалення» та магістрантів Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського у лекційному матеріалі за темою «Використання методів спортивного відбору в сучасному футболі в наукових дослідженнях».

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASIS OF SPORTS SELECTION FOR CENTRAL STRIKER IN MODERN FOOTBALL

Dulibskyy A. V.

*Candidate of Sciences in Physical Education and Sports,
Associate Professor at the Department of Football
Lviv State University of Physical Culture named after Ivan Boberskyj
Kostiushka str., 11, Lviv, Ukraine
orcid.org/0000-0001-6652-8391
dulibskyy_andriy@ukr.net*

Key words: *football, sports selection, striker.*

The purpose of the study is to improve competitive activities based on the use of methods of sports selection of central strikers in modern football. The scientific novelty of the study can be specified in the developed theoretical and methodological provisions and practical recommendations that reflect the formulation and solution of the scientific problem of sports selection of players who perform the functions of central forward in modern football.

The most important theoretical and practical results that characterize the scientific novelty of the master's thesis and the personal contribution of the author are as follows:

- for the first time in the system of training football players of different roles the methods of sports selection of central forwards in the educational and training process and competitive activity of football teams were used;
- theoretical bases of research of use of methods of sports selection of central forwards in a part of allocation of contradictions between standardization and differentiation of a technique of application of means of game of central forwards in modern football;
- priority areas of sports selection of players who perform the functions of the central striker in modern football;
- methodological approaches to the analysis of data on the peculiarities of sports selection of central forward in modern football have been supplemented;
- the main model characteristics of sports selection of central forward in modern football have been improved.

The practical significance of the work is due to the developed theoretical approaches, conclusions and recommendations that deepen the understanding of the essence and features of the methods of sports selection of central strikers in modern football, as well as the possibility of applying methods of improving competitive activities based on methods of sports selection of central forward in modern football.

Постановка проблеми. У сучасному футболі надважлива роль належить гравцям, які є виразниками наступально-завершальної фази гри, – центральним нападникам або центрфорвардам, типова теплова карта змагальної діяльності яких відображена на рис. 1.

Як видно із теплової карти участі у грі (рис. 1), одному з найкращих центральних нападників сучасності Роберту Левандовські дозволено «блукати і дрейфувати» на всій ігровій ширині та довжині половини футбольного поля суперника. Важливо зрозуміти, що роль Левандовські у ігрових схемах мюнхенської «Баварії» постійно змінювалася через велику кількість позиційних принципів гри, що реалізовувалися у грі німець-

кої команди в офіційних матчах. Позиційні перебудови, які використовувала «Баварія», забезпечували максимальну гнучкість у грі, а ігрова гнучкість Левандовські – один з основних ігрових козирів мюнхенської команди.

У сезоні 2020/2021 років Роберт Левандовські продемонстрував вражаючі ігрові показники: коефіцієнт забитих м'ячів за гру – 0,9 і настільки ж високий коефіцієнт створення небезпечних ситуацій (XG) – 0,75. З огляду на те, що Левандовські, в середньому, виконує тільки 3,83 ударів за 90 хвилин гри, його ігрові цілі виходять із послідовності сфери його ігрової діяльності, способу його виходів у грі на позицію для завершального точного удару. Це також пов'язано із позиційною

Рис. 1. «Теплова карта» (червоно-помаранчево-жовтий колір) ігрових дій в одному з офіційних матчів центрального нападника футбольного клубу «Баварія» та збірної Польщі Роберта Левандовські (за матеріалами <https://fcbayern.com/en>)

тактико-стратегічною гнучкістю польського бомбардира.

На даному етапі розвитку футболу значна кількість команд високої кваліфікації виступають, як правило, з одним яскраво виокремленим нападником. Це, в основному, і є центральний нападник або центрфорвард, роль якого в загальнокомандних та індивідуальних тактико-стратегічних діях у сучасному футболі суттєво змінилась.

Кількість форвардів на футбольному полі у складі однієї команди визначається відповідно до ігрової тактико-стратегічної формації та малюнком і стилем гри. Як правило, у складі однієї команди на полі може бути один, два або три нападники. У виняткових випадках, при необхідності «рятувати» гру і забивати один або два м'ячі у ворота суперника, можлива поява у складі команди чотирьох нападників. Залежно від тактико-стратегічної схеми, обраної тренерським штабом футбольної команди, форвард може бути відтягнутим назад, грати на вістрі атаки або займати позицію на фланзі атакуювальних тактико-стратегічних побудов команди.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У футболі поряд із спортивними проблемами тісно переплітаються багато економічних, соціальних, культурних, політичних та інших викликів і спеціалізованих методологічних запитів. Як значне цивілізаційне соціальне явище, футбол перманентно рухається вперед: постійно розвиваються і вдосконалюються основні аспекти прояву футбольного мистецтва [2; 4].

Глобалізація, як основна тенденція розвитку світової цивілізації, зокрема, і в спорті [9; 10], нарощує темпи власного наступального руху. Популярність професійного спорту в сучасному світі, його інтенсивна комерціалізація, постійно

зростаюча соціально-політична значущість успіхів на змаганнях міжнародного рівня призвели в останні роки до створення у багатьох країнах світу вискоєфективних систем спеціалізованого навчання та спортивної підготовки видатних атлетів. Наслідком цього стало різке зростання конкуренції на міжнародній спортивній арені.

Практика сучасного спорту, численні наукові дослідження свідчать про те, що результати світового рівня, досягнення на Олімпійських іграх, чемпіонатах світу та Європи доступні лише особливо обдарованим спортсменам. Такі атлети, по-перше, мають яскраво виражені природні задатки до досягнень у конкретному виді спорту, а по-друге, спромоглися до їх реалізації в процесі багаторічного спортивного удосконалення.

Розуміння цього визначило напрями досліджень, які протягом останніх десятиліть проводяться у сфері професійного спорту. Зокрема, виконана велика кількість робіт, які присвячені проблемам побудови оптимальної структури процесу багаторічного удосконалення спортсменів [3; 5]; періодизації навчально-тренувального процесу протягом річного змагального циклу [4; 8]; спортивної підготовки юних спортсменів [1; 7]; моделюванню та прогнозуванню у спорті [1; 2], індивідуалізації навчально-тренувального процесу [6; 10]; визначені вікові межі етапів багаторічної спортивної підготовки і оптимальної тривалості кар'єри спортсменів [9].

Прогрес спорту вищих досягнень зумовлює необхідність адекватного розвитку системи підготовки спортивного резерву, яка пов'язана з ефективністю спортивного відбору і селекції та продуманої індивідуалізованої диференціації навчально-тренувального процесу [1; 2; 3]. При максимальній інтенсифікації функціональних і психофізіологічних навантажень, викликаних безкомпромісною змагальною боротьбою сильних та рівних суперників, високими емоційними переживаннями, тільки кращі з найкращих можуть досягти високих результатів у сучасному професійному спорті [4].

Це стосується організації та проведення навчально-тренувального процесу у футболі, менеджменту та маркетингової діяльності, організації гри, специфічних спортивних сторін підготовки юних і професійних футболістів. Значні зміни і нововведення проходять у сфері техніко-тактичної, тактико-стратегічної, фізичної та психічної підготовки, функціональних можливостей гравців, створення сприятливих умов у мотиваційно-психологічній сфері. Постійно відбуваються видозміни у побудові нових, ефективніших програм навчання і спортивної підготовки окремих індивідів-футболістів та систем-команд в цілому, а також впровадження нових форм нав-

чання, виховання, тренування, удосконалення і розвитку майбутніх зірок [2–5].

У зв'язку із вищевикладеним актуальними є систематизація наявного масиву знань про багаторічну спортивну підготовку, спортивний відбір, селекцію та ігрову орієнтацію футболістів і приведення його до цілісної системи. Крім того, такий підхід вимагає здійснення додаткових експериментальних досліджень для накопичення даних, де їх недостатньо або вони містять розрізнений характер, що не дозволяє повною мірою створити уніфіковану систему, яка передбачає практичну реалізацію індивідуальних можливостей гравців різних амплуа.

Разом із тим низка аспектів свідчить, що проблема спортивного відбору висококваліфікованих футболістів-виконавців різних амплуа, зокрема, центрального нападника, залишається недостатньо дослідженою та вимагає глибшого наукового аналізу, що зумовило вибір напрямку теоретико-методичного пошуку, визначило мету, завдання та логіку проведення дослідження. Таким чином, актуальність дослідження змагальної діяльності на основі використання методів спортивного відбору центральних нападників у сучасному футболі обумовили вибір теми та структуру написання і формування даної експериментальної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження проведено згідно Зведеного плану науково-дослідної роботи за темою 2.21 «Удосконалення системи підготовки на сучасному етапі розвитку футболу» згідно зі Зведеним планом НДР у сфері фізичної культури і спорту на 2016–2020 рр. (номер державної реєстрації 0116U001618). Авторами обґрунтовано основні напрями вдосконалення методики спортивного відбору центрального нападника у сучасному футболі.

Метою дослідження є вдосконалення змагальної діяльності на основі використання методів спортивного відбору центрального нападника у футболі.

Відповідно до поставленої мети сформульовані такі дослідницькі **завдання**:

1. Проаналізувати найпоширеніші теоретико-методичні аспекти ведення гри в центральних зонах футбольного поля з точки зору спортивного відбору центрального нападника у футболі.

2. Вивчити вплив організації гри в центрі футбольного поля на загальнокомандну організацію та структуру гри в межах спортивного відбору центрального нападника у футболі.

3. Визначити модельні показники ігрової діяльності центрального нападника у процесі спортивного відбору футболістів.

4. Вдосконалити методику визначення кількісної та якісної оцінки ігрової діяльності централь-

ного нападника в рамках спортивного відбору, ігрової орієнтації та селекції у футболі.

Експериментально обґрунтувати методику навчання, виховання, тренування, вдосконалення і розвитку центрального нападника у процесі спортивного відбору футболістів.

Для вирішення завдань застосовувалися загальнонаукові та спеціально-наукові методи дослідження змагальної діяльності та спортивного відбору центрального нападника у футболі:

1. Загальнотеоретичні методи, які передбачали впорядкування та систематизацію знань про спортивний відбір у футболі, розробку і обґрунтування теоретико-методичної моделі відбору, ігрової орієнтації та селекції у футболі; узагальнення теоретико-методологічних підходів до проблеми спортивного відбору, ігрової орієнтації та селекції у футболі, а також системний аналіз проблем спортивного відбору центрального нападника у футболі.

2. Емпіричні методи використовувалися на констатувальному етапі експериментального дослідження і полягали в обсерваційному прямому та опосередкованому спостереженні за навчально-тренувальним процесом та змагальною діяльністю центральних нападників у дитячо-юнацьких і професійних командах з футболу. Крім того, було використано групу діагностичних методів (бесіда, опитування, напівструктуроване інтерв'ю, анкетування, тестування, експертна оцінка) та педагогічний експеримент – для підтвердження ефективності авторських підходів щодо обґрунтування спортивного відбору центрального нападника у футболі.

3. Поглиблений аналіз відеоматеріалів футбольних матчів українських і зарубіжних команд високої кваліфікації, а також відеоматеріалів футбольних матчів збірних команд України (національної, молодіжної, студентської, юніорської та юнацьких (17–18-річних футболістів)). Крім того, проводився детальний відеоаналіз офіційних ігор збірної команди Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, яка брала участь у Чемпіонаті України з футболу серед команд вищих навчальних закладів країни в сезонах 2014 – 2018 рр.

4. Методи спортивної (футбольної) аналітики.

5. Методи математичної статистики.

Об'єкт дослідження – спортивний відбір у футболі.

Предмет дослідження – організація та методика проведення складових елементів спортивного відбору центральних нападників у футболі.

Підґрунтям **методології дослідження** були діалектичний метод (вивчення, розкриття закономірностей, тенденцій розвитку і перетворення дійсності, де використовуються основні

закони діалектики) і науковий метод (сукупність основних способів отримання нових знань і методів вирішення завдань) та системний підхід, який розглядає об'єкт (систему) як цілісну множину елементів у сукупності відносин і зв'язків між ними.

Необхідність звернення до зазначеної наукової проблематики посилюється наявністю низки суперечностей між:

- об'єктивними процесами, що розгортаються у процесі навчання і виховання футболіста певного амплуа, й вимагають створення адекватного освітньо-навчального середовища для удосконалення та розвитку особистості гравця, а також відсутністю науково обґрунтованої теорії і методики здійснення такої освітньо-навчальної діяльності;
- потребою теоретичного обґрунтування типології освітньо-навчальних середовищ у футболі та відсутністю відповідних досліджень;
- невідповідністю накопиченого практикою досвіду створення вищезгаданого освітньо-навчального середовища для розвитку особистості футболіста певного амплуа (у даному випадку – центрального нападника) і традиційним науково-методичним забезпеченням цього процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кожен гравець на футбольному полі має своє пер-

сональне ігрове амплуа та займає певну ігрову позицію. Центральний нападник або центрфорвард (з англійської «forward» – вперед, «centre forward», «central forward», «striker» – центральний нападник, «чистий форвард») є гравцем, який часто використовує ігровий простір у штрафному майданчику суперника або поблизу нього (рис. 2).

Серед найвідоміших центральних нападників сучасності можна назвати поляка Роберта Левандовські, англійця Гарі Кейна, бельгійця Ромелу Лукаку, шведа Златана Ібрагімовіча, уругвайця Луїса Суареса, французів Каріма Бензема та Олів'є Жиру, норвежця Ерлінга Холанда, українця Романа Яремчука. У минулому на позиції центрального нападника виступали такі відомі у футболі гравці світового рівня як англійці Гарі Лінекер і Алан Ширер, бразильці Ромаріо і Роналдо, нідерландець Рууд ван Ністельрой, німець Герд Мюллер, француз Ерік Кантона, українці Андрій Шевченко і Степан Юрчишин.

Головним результатом ігрових тактико-стратегічних дій центрального нападника у футболі є завершальні результативні удари у площину воріт та забиті м'ячі у ворота команди суперника. Вважається, що висококваліфікований центрфорвард впродовж регулярного топ-чемпіонату серед 16–20 футбольних клубів повинен відзначатися

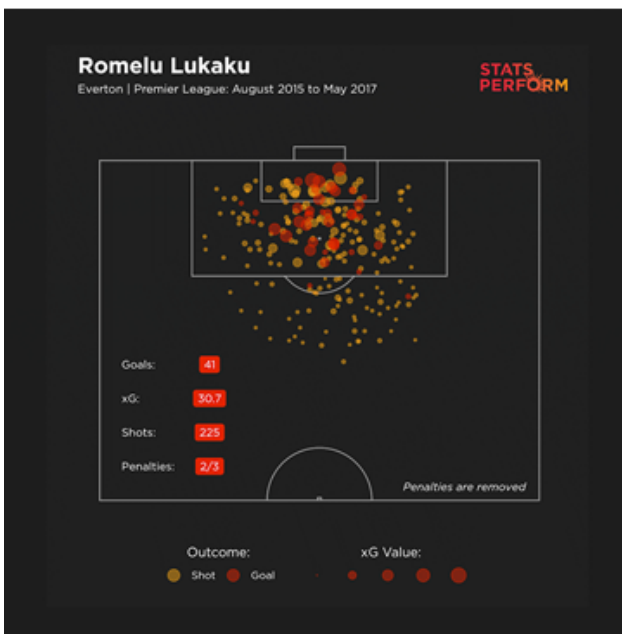

Рис. 2. Основна функція гравця, що виступає на позиції центрфорварда, – ефективна і, передусім, результативна атака воріт команди суперника (на прикладі карти завершення атаквальних командних дій центрфорвардом Ромелу Лукаку) (за матеріалами <https://statsperform.com>)

Рис. 3. Ігрові показники центрального нападника, «чистого форварда» і основного бомбардира футбольного клубу «Реал» (Мадрид, Іспанія) та національної збірної Франції Каріма Бензема в сезоні 2019/2020 років Ла Ліги (вищий дивізіон чемпіонату Іспанії з футболу) (за матеріалами <https://opta.com>)

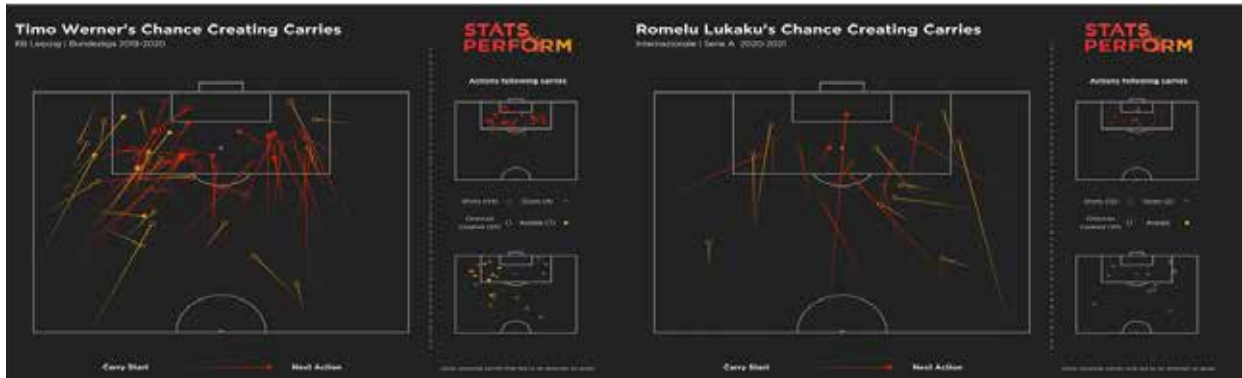

Рис. 4. Порівняльна статистична характеристика ігрових дій центральних нападників Тімо Вернера (рис. ліворуч) (РБ «Лейпциг» Німеччина, тепер – «Челсі» Англія) і Ромелу Лукаку (рис. праворуч) («Інтер» Мілан, Італія, тепер – «Челсі» Англія (за матеріалами <https://statsperform.com>))

у воротах команд суперників понад 20 разів за сезон. Так, центральний нападник, «чистий форвард» і основний бомбардир футбольного клубу «Реал» (Мадрид, Іспанія) француз Карім Бензема в «напівковідному» сезоні 2019/2020 років відзначився у чемпіонаті Іспанії (Ла Ліга) у воротах команд суперників 21 м'ячем (рис. 3).

Окрім основних функцій для центрального нападника або центрфорварда важливими є точні передачі м'яча партнерам у процесі підготовчих чи наступальних тактико-стратегічних дій, гра головою при завершенні навісних і «прострільних» передач м'яча від партнерів та при виконанні стандартних положень. У центрального нападника або класичної «дев'ятки», на відміну від гравців інших амплуа, головна мета полягає в ефективному завершенні атаки своєї команди. До ігрових обов'язків центрфорварда, крім того, входить блокування ігрових дій центральних захисників і опорних півзахисників суперника і допо-

мога своїй команді в організації гри, відволікання уваги центральних захисників суперника власними переміщеннями та, найважливіше, створення небезпечних голевих ситуацій біля воріт суперника (рис. 4).

Активні індивідуальні тактико-стратегічні дії центрфорварда в атаці створюють труднощі для захисної лінії команди суперника, тим самим сприяючи ефективному проведенню колективних тактико-стратегічних дій з метою досягнення позитивного загальнокомандного результату гри. Центрфорвардами, як правило, є футболісти з відмінними антропометричними даними, високими швидкісними показниками у грі з м'ячем і без м'яча та різностороннім арсеналом техніко-тактичних прийомів і тактико-стратегічних дій (рис. 5).

Ефективність гри центрального нападника залежить не тільки від індивідуальних ігрових навичок і вмій. Успішні дії центрфорварда у структурі командної атаки визначаються ефективними і результативними взаємодіями гравців інших амплуа. Центрфорвард знаходиться на «вістрі» атаки, завершуючи своїми діями злагоджені зусилля всього футбольного колективу. А для того, щоб доставити м'яч «на передову», тобто до меж штрафного майданчика команди суперника, звідки можна безпосередньо загрожувати воротам суперника, необхідною є злагоджена, відпрацьована та відшліфована до найменших дрібниць взаємодія всіх ліній і гравців різних амплуа.

Центральний нападник є також першою лінією захисту команди в оборонних побудовах при втраті м'яча у будь-якій частині футбольного поля. Саме центральний нападник повинен намагатися разом із партнерами повернути м'яч своїй команді відразу після його втрати, створюючи тактико-стратегічний тиск (пресинг) на гравців команди суперника.

Рис. 5. Ігрові показники центрального нападника у різні періоди змагального циклу (на прикладі гравця національної збірної Франції та футбольних клубів «Арсенал» (Лондон, Англія), «Челсі» (Лондон, Англія), «Мілан» (Мілан, Італія) Олів'є Жиру) (за матеріалами <https://statsperform.opta.com>)

Процес тиску розпочинається із середини третини поля суперника зі спроби «закрити» напрямки руху м'яча. Пресинг варто застосовувати або при тиску на центральних оборонців команди суперника, або на гравця, що розпочинає атаквальні дії. Такий варіант ведення гри в обороні використовувала іспанська «Барселона» як свою звичну філософію швидкого відбору м'яча протягом декількох (3–5) секунд після втрати м'яча на половині поля суперника.

Для реалізації поставлених у роботі завдань нами було запропоновано розроблену і апробовану в умовах навчально-тренувального процесу та офіційної змагальної діяльності висококваліфікованих студентських команд схему використання ігрових тактико-стратегічних засобів навчання, виховання, спортивного тренування, удосконалення і розвитку центрального нападника як гравця завершальної фази гри (рис. 6–10).

Завдання 1.

Рис. 6. Удари у площину воріт центральним нападником з центральної зони після передач м'яча з різних точок футбольного поля.

Умови завдання: гравець, який виконує роль центрального нападника, стартує з лінії одних із двох воріт у напрямку умовного квадрату розміром 5 x 5 метрів, обмеженого фішками у центрі майданчика. На лінії воріт знаходяться партнери, котрі по чергово виконують передачі «під удар» центральному нападнику. Під час виконання завершального удару центральному нападнику пропонуються для вибору різноманітні варіанти ігрових рішень. Це можуть бути удари з першого дотику в нижні або верхні кути воріт; удари після двох або трьох дотиків з обігруванням умовних гравців оборони команди суперників тощо. Тривалість вправи – 3–5 хвилин.

Завдання 2.

Рис. 7. Удари у площину воріт центральним нападником з центру штрафного майданчика після передач м'яча з різних точок футбольного поля.

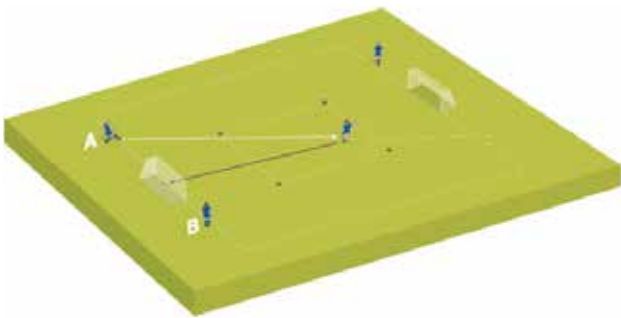

Рис. 6. Удари у площину воріт центральним нападником з центральної зони після передач м'яча з різних точок футбольного поля

Умови завдання: гравець, який виконує роль центрального нападника, знаходиться в умовному квадраті у центрі штрафного майданчика на відстані 12–14 метрів від воріт. Партнери, котрі знаходяться у різних точках штрафного майданчика та поза ним, виконують спочатку зручні та точні передачі на центрального нападника. Під час виконання завершального удару центральному нападнику пропонуються для вибору різноманітні варіанти ігрових рішень. Тривалість вправи – 3–5 хвилин.

Завдання 3.

Рис. 8. Удари у площину воріт центральним нападником з центральної зони після передачі м'яча партнером за спину захисника команди суперника.

Умови завдання: гравець, який виконує роль центрального нападника, стартує зі своєї половини поля і, отримавши від партнера передачу м'яча «на хід» «у крок» за спину захисника команди суперника, виконує завершальний удар у площину воріт, які захищає воротар. Після закінчення ігрової комбінації центральний нападник, який виконував завершальний удар, виконує роль захисника. Натомість гравець, який виконував роль захисника, отримує передачу від партнера зі своєї команди «на хід» «у крок» за спину захисника команди суперника, виконує завершальний удар у площину протилежних воріт, які захищає воротар команди суперника. Тривалість вправи – 3 хвилини.

Завдання 4.

Рис. 9. Створення передумов для виведення на ударну позицію центрального нападника після «вертикальної» передачі з центральної зони захисту «своїх» воріт.

Умови завдання: гра 4 + 1 (+2) x 4 + 1 (+2) на двоє великих воріт. Гравець, який виконує роль центрального нападника, звільняється від «опіки» захисника команди суперника, «відкривається» у вільну зону, отримує передачу від гравця центральної осі «своєї» команди обличчям до «своїх»

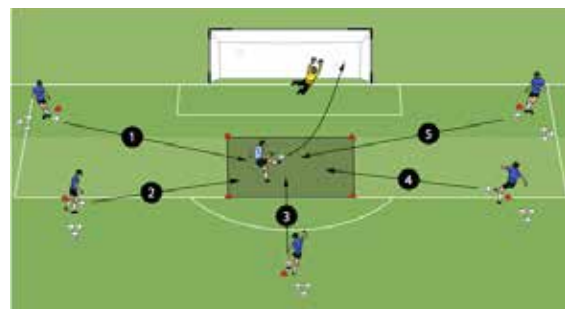

Рис. 7. Удари у площину воріт центральним нападником з центру штрафного майданчика після передач м'яча з різних точок футбольного поля

Рис. 8. Удари у площину воріт центральним нападником з центральної зони після передачі м'яча партнером за спину захисника команди суперника

воріт. Партнери центрального нападника, котрі знаходяться у зоні атаки, здійснюючи доцільні тактико-стратегічні переміщення, створюють передумови для подальшого ведення наступальних дій з метою виведення на ударну позицію центрального нападника. Тривалість вправи – 3–5 хвилин.

Завдання 5.

Рис. 10. Створення передумов для виведення на ударну позицію центрального нападника після флангових тактико-стратегічних дій.

Умови завдання: гра 5 + 1 x 5 + 1 на двоє великих воріт. Гравець, який виконує роль центрального нападника, звільняється від «опіки» захисника команди суперника, «відкривається» у вільну зону, отримує передачу від флангового гравця «своєї» команди обличчям до «чужих» воріт. Партнери центрального нападника, котрі знаходяться у зоні атаки, здійснюючи доцільні тактико-стратегічні переміщення, створюють передумови для подальшого ведення наступальних дій з метою виведення на ударну позицію центрального нападника. Центральний нападник завершує атаку «своєї» команди ударом у площину воріт команди суперника. Тривалість вправи – 3–5 хвилин.

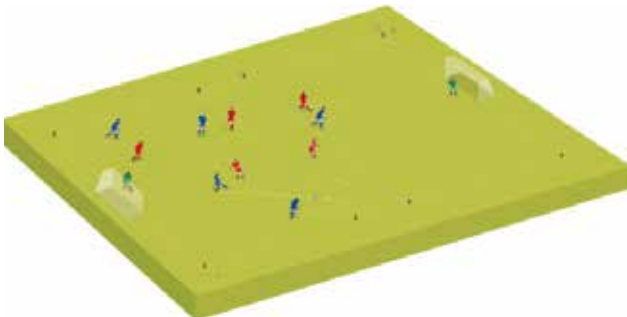

Рис. 10. Створення передумов для виведення на ударну позицію центрального нападника після флангових тактико-стратегічних дій

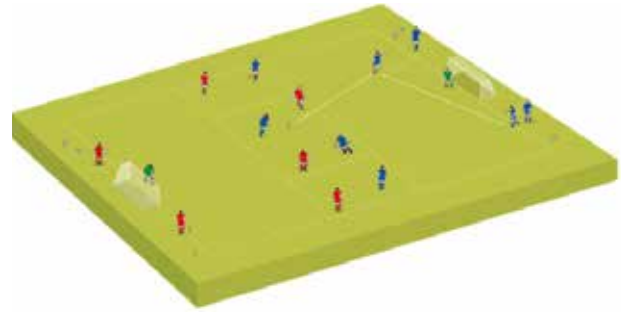

Рис. 9. Створення передумов для виведення на ударну позицію центрального нападника після «вертикальної» передачі з центральної зони захисту «своїх» воріт

Футбол – це гра, де взаємодіють та протидіють складні ігрові тактики і стратегії. Основною стратегією, яку розробляє на конкретну гру тренерський штаб кожної футбольної команди, є ігровий тактико-стратегічний план. Кожна команда має значну кількість створених діаграмно-графічних відпрацьованих у навчально-тренувальному процесі тактик і стратегій, які розробляються заздалегідь для завчасу визначених ігрових ситуацій. Безпосередньо під час гри та у перерві матчу ці тактики та стратегії опрацьовуються і у тактико-стратегічний план вносяться необхідні зміни з урахуванням тактичних елементів організації та стратегії ведення гри своєю командою та суперником.

Висновки.

1. Проаналізовано найпоширеніші теоретико-методичні аспекти ведення гри в центральних зонах футбольного поля з точки зору спортивного відбору, ігрової орієнтації та селекції центрального нападника у футболі. У сучасному футболі центральний нападник є основним виразником наступально-завершальної фази командної гри.

2. Вивчено вплив організації гри у центральній зоні футбольного поля на загальнокомандну організацію та структуру гри у рамках спортивного відбору, ігрової орієнтації та селекції центрального нападника у футболі. Основна ігрова мета центрального нападника полягає в ефективному завершенні атак своєї команди.

3. Визначено модельні показники ігрової діяльності центрального нападника у процесі спортивного відбору футболістів:

1) футболісти з відмінними антропометричними даними (зріст – від 178,1 ± 4,8 до 199,2 ± 3,5 см, вага – від 75,9 ± 2,3 до 90,3 ± 5,2 кг, співвідношення жирової – до 11% та м'язової – до 37 – 39% загальної маси тіла), високими швидкісними показниками у грі з м'ячем і без м'яча (пробігання у процесі гри 15-метрових відрізків без м'яча – до 2,0 секунд, пробігання 30-метрових відрізків без

м'яча – до 4,0 секунд) та різностороннім арсеналом точних і успішних техніко-тактичних прийомів (удари у площину воріт ногами та головою, передачі партнерам «під удар», гольові передачі-асисти) і тактико-стратегічних дій («відкриття» у вільні зони на половині поля суперника, створення небезпечних для суперника і результативних гольових ситуацій біля воріт команди-опонента) можуть виступати на позиції центрального нападника;

2) висококваліфікований центрфорвард впродовж регулярного топ-чемпіонату серед 16–20 футбольних клубів за сезон або регулярний чемпіонат повинен відзначитися у воротах команд суперників понад 20 разів;

3) центральний нападник є першою лінією захисту команди в оборонних побудовах при

втраті м'яча у будь-якій частині футбольного поля (створення перешкод супернику і відбір м'яча повинні становити до 23,7–25,5% ігрових дій у процесі матчу).

4. Удосконалено методику визначення кількісної та якісної оцінки ігрової діяльності центрального нападника у межах спортивного відбору у футболі. Якісно розроблені, вивчені й відшліфовані у навчально-тренувальному процесі та вчасно внесені у гру своєї команди тактико-стратегічні ігрові корективи, зокрема у гру центрального нападника, часто визначають позитивний результат матчу.

5. Експериментально обґрунтовано методику навчання, виховання, тренування, вдосконалення і розвитку центрального нападника у процесі спортивного відбору футболістів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дорошенко Е.Ю. Передумови формування системи управління техніко-тактичною діяльністю в командних спортивних іграх та оптимізації її окремих чинників. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2009. № 11. С. 20–27.
2. Дулібський А.В., Ященко А.Г., Ніколаєнко В.В. Спортивний відбір у футболі : навчально-методичний посібник. Київ : Федерація футболу України, 2003. 135 с.
3. Дулібський А. Спортивний відбір у системі багаторічної спеціалізованої освіти футболістів. *Спортивна наука України*. Львів, 2015. № 4(68). С. 28–35. URL: <http://sportscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/340/329>
4. Дулібський А.В. Спортивний відбір у футболі як раціональна система педагогічного пошуку обдарованих людей у галузі спорту. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. № 8(128). С. 54–60. URL: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2020.8\(128\).13](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2020.8(128).13)
5. Костюкевич В.М. Теорія і методика спортивної підготовки (на прикладі командних ігрових видів спорту) : навчальний посібник. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : КНТ. 2016. 616 с.
6. Сергієнко Л.П. Спортивний відбір : теорія та практика. У 2 кн. Книга 1. Теоретичні основи спортивного відбору : підручник. Тернопіль : Навчальна книга. Богдан, 2009. 672 с.
7. Сергієнко Л.П. Спортивний відбір : теорія та практика. У 2 кн. Книга 2. Відбір у різні види спорту : підручник. Тернопіль : Навчальна книга. Богдан, 2010. 784 с.
8. Тищенко В.О., Лохман В.А., Мордвинов К.О. Застосування інноваційних засобів у навчальному процесі з гандболу. *Вісник Запорізького національного університету. Фізичне виховання та спорт*. 2021. № 2. С. 57–63. URL: <https://doi.org/10.26661/2663-5925-2021-2-08>
9. Шинкарук О. Спадкові та набуті ознаки в процесі спортивного відбору : *Спортивна наука та здоров'я людини*. 2019. № 1(1). С. 65–74. URL: <http://reposit.uni-sport.edu.ua/handle/787878787/1883>
10. Ricard Pruna, Luz Miñarro Tribaldos, K. Badhur. Identificación de talento en el jugador y su desarrollo en el fútbol. *Player talent identification and development in football*. Vol. 53. Issue 198. 2018.

REFERENCES

1. Doroshenko, E. Yu. (2009). *Peredumovi phormuvannya sistemi upravlinnya tehniko-taktichnoy diyalnosti v komandnih sportivnih igrakh ta optimizaczhiy ii okremih komponentiv* [Prerequisites for the formation of a management system for technical and tactical activities in team sports and optimization of its individual factors]. *Pedagogika, psykhologiya ta mediko-biologichni problemi fizychnogo vihovannya i sportu*. №. 11. Pp. 20–27.
2. Dulibskyy A.V., Jashchenko A.Gh., Nikolajenko V.V. *Sportyvnyj vidbir u futboli : navchaljno-metodychnyj posibnyk*. [Sports selection in football: educational and methodological guide]. Kyjiv : Federacija futbolu Ukrajinu, 2003. 135 s.

3. Dulibskyy A. Sportyvnyj vidbir u systemi baghatorichnoji specializovanoji osvity futbolistiv. [Sports selection in the system of long-term specialized education of football players]. *Sportyvna nauka Ukrainy*: Elektronne naukove vydannja. Lviv, 2015. #4 (68). S. 28–35. URL: <http://sportsscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/340/329>
4. Dulibskyy, A. V. Sportyvnyj vidbir u futboli jak racionaljna systema pedaghoghichnogho poshuku obdarovanykh ljudej u ghaluzi sportu. [Sports selection in football as a rational system of pedagogical search for gifted people in the field of sports]. *Naukovyj chasopys Nacionaljnogho pedaghoghichnogho universytetu imeni M. P. Draghomanova. Serija 15. Naukovo-pedaghoghichni problemy fizychnoji kultury (fizychna kuljtura i sport)*, (8(128), 54-60. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2020.8\(128\).13](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2020.8(128).13)
5. Kostukevich, V.M. (2016). Teoriya i metodika sportivnoy pidgotovki (na prikladi komandnih igrovih vidiv sportu) [Theory and methods of sports training (on the example of team games)] : navchalnyi posibnik. 2-ge vid., pererob. ta dop. Kyiv : KNT. 616 p.
6. Serghijenko L.P. Sportyvnyj vidbir: teorija ta praktyka. U 2 kn. Knygha 1. Teoretychni osnovy sportyvno-gho vidboru: Pidruchnyk. [Sports selection: theory and practice. In 2 books Book 1. Theoretical foundations of sports selection: Textbook]. Ternopilj: Navchaljna knygha. Boghdan, 2009. 672 s.
7. Serghijenko L.P. Sportyvnyj vidbir: teorija ta praktyka. U 2 kn. Knygha 2. Vidbir u rizni vydy sportu: Pidruchnyk. [Sports selection: theory and practice. In 2 books Book 2. Selection for various sports: Textbook]. Ternopilj: Navchaljna knygha. Boghdan, 2010. 784 s.
8. Tyshhenko V.O., Lokhman V. A., Mordvynov K. O., Bilous M. A., Tyshhenko D. Gh. (2021). Zastosuvannya innovacijnykh zasobiv u navchaljnomu procesi z gandbolu. [Application of innovative means in the educational process of handball]. *Visnyk Zaporizjkogho nacionaljnogho universytetu. Fizychno vykhovannya ta sport*, (2), 57-63. <https://doi.org/10.26661/2663-5925-2021-2-08>
9. Shynkaruk O. Spadkovi ta nabuti oznaky v procesi sportyvno-gho vidboru. [Hereditary and acquired traits in the process of sports selection]. *Sportyvna nauka ta zdorov'ja ljudyny*. 2019. 1(1). S. 65–74. URL: <http://reposit.uni-sport.edu.ua/handle/787878787/1883>
10. Ricard Pruna, Luz Miñarro Tribaldos, K.. Badhur. Identificación de talento en el jugador y su desarrollo en el fútbol. Player talent identification and development in football. Vol. 53. Issue 198. 2018.